

Відгук

офіційного опонента на дисертацію Граб Марії Іванівни «Математична культура юриста: філософсько-правовий аспект», подану до захисту у спеціалізованій вченій раді Д35.052.19 Національного університету «Львівська політехніка» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальністю 12.00.12 – філософія права

Актуальність теми дисертаційної роботи.

XXI століття поставило перед гуманітарними науками нові завдання, вирішення яких мають підготувати людину до активного життя і функціонування у принципово оновлених соціально-культурних умовах. Наш час ставить підвищені вимоги до особи юриста, який змушений динамізувати стиль життя, переглядати і змінювати форми поведінки, життєві орієнтації та цінності. А для Української держави, особливого значення набувають філософсько-правові проблеми культурологічних процесів державотворення, успішного входження у європейське співтовариство. Це вимагає високо професійних кадрів, здатних опанувати правовий європейський простір. У нинішніх реаліях формування юридичної науки, коли збільшується об'єм необхідної інформації, актуалізується можливість аналізу саме математичних засобів і методів дослідження правових явищ і процесів. Впровадження у національну юридичну практику міжнародних стандартів, які визнала і закріпила у своїй Конституції та законах Україна, потребують не тільки створення відповідного юридичного механізму, а й підготовки правників нової генерації. Отже, стає актуальним доцільність математичного вивчення права, що, своєю чергою, обов'язковим чином акцентує увагу на формуванні у юриста математичної культури.

Актуальність теми посилюється ще й відсутністю належного наукового дискусу навколо означеної проблематики у вітчизняному науковому філософсько-правовому просторі

Обґрунтованість і достовірність положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації обумовлений, передовсім, достатньою логічною обґрунтованістю, раціональністю, ефективною та узгодженою структурою, конкретним використанням здобутків попередніх дослідників та застосуванням широкого методологічного інструментарію як юридичної науки так і інших сфер наукового знання. Серед методологічного інструментарію, зокрема, використано такі методи як: системний феноменологічний, компаративний, історико-правовий, герменевтичний, аксіологічний, антропологічний та інші.

Новизна положень та висновки, котрі автор виніс на захист, становлять собою перші в українській юридичній науці філософсько – правові дослідження математичної культури юриста.

З урахуванням заявленої наукової ідеї дослідження, досліджуючи її окремі наукові аспекти, М.І. Граб сформулювала перелік особистих висновків, пропозицій та рекомендацій, які становлять наукову новизну і у сукупності вирішують важливе теоретичне і практичне завдання .

При аналізі рукопису дисертаційного дослідження М.І. Граб очевидним фактом стало те, що дане дослідження є комплексним і завершеним, характеризується послідовністю та системністю бачення проблеми, у якому у повній мірі розкрита мета і завдання дослідження.

Досліджуючи поставлену мету, дисертантка здійснила фундаментальний науковий екскурс що полягає у філософсько-правовій концептуалізації математичної культури юриста.

Повністю виправданим вважаємо твердження М.І. Граб про значущість використання математичних методів у юридичній діяльності, що ґрунтується на суспільних науково-практичних потребах юриспруденції (для прикладу, математичний опис задач правового регулювання, формалізація галузей права та ін.). З огляду на це, з'ясовано, що застосування математичних методів у

праві ґрунтується на теоретико-прикладних концепціях юридичної науки. Тому математична культура юриста, в цьому випадку, виражатиме доповнюваність математики як науки не лише суті державно-правових проблем, а й поглиблення гносеологічного підходу до юридичної діяльності (стор. 8 дисертації).

Також не викликає заперечень обґрунтування удосконалень автора, теорії математичної культури людини, що дало змогу, поряд із іншими компонентами які впливають на юриста, виокремити ще й мотиваційний чинник як акцентування на мотивації – вагомому фактору будь-якої діяльності, юридичної зокрема. І зосередити увагу на тому, що за умови осмислення і визнання юристом математичної культури у своїй фаховій діяльності як внутрішньої цінності є одним із стрижневих елементів підвищення правової свідомості та правової культури (стор. 9 дисертації).

Вважаємо достатньо ґрунтовно дослідженим аспектом даної проблеми концепцію впливу математичного світогляду на правосвідомість і правову культуру враховуючи важливість для математичної культури юриста діалектичного зв'язку між аксіологічним, регулятивним і пізнавальним вимірами гносеології юридичної діяльності.

Абсолютно підтримуємо аргументовано доведену позицію М.І. Граб про можливість і доцільність імплементації результатів дисертаційної роботи у наукову площину. Перш за все слід акцентувати на низці стрижневих структурних елементів досліджуваного феномену, з-поміж яких: високий рівень математичного знання юриста, здобутий у результаті освітнього процесу, усвідомлення фахівцем-юристом важливості використання математичних навиків, принципів, законів і знань у суспільних відносинах і державотворчих процесах; уміння юриста застосовувати математичний підхід до підвищення професійної компетенції та ін. Фактично, в ході компаративного визначення міждисциплінарного дискурсу математичної культури, вдалося простежити її онтологічні концепти, з-поміж яких такі: освітній, виховний, конструктивний, методологічний, критичний, аксіологічний, антропологічний, праксеологічний

та ін. Власне кажучи, саме ці концепти, впливають на формування філософсько-правової моделі зв'язку математичної культури юриста з його професійною діяльністю у сфері юриспруденції(стор. 165 дисертації).

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

У вступі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, науково коректно сформульовано мету, яка корелює з темою, та конкретизується у завданнях, окреслено об'єкт та предмет роботи.

Зміст дисертації складається зі вступу, трьох розділів, що включають десять підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі дисертаційної роботи **«Теоретико-методологічне обґрунтування філософсько-правового дослідження математичної культури юриста»** визначаються соціокультурна характеристика історіографії математичної та правової культур юриста та діалектика взаємовпливу математики і права у структурі формування загальноцивілізаційної культури.

У другому розділі роботи **«Онтологічно-гносеологічні засади формування математичної культури юриста»** дисертантка вдало здійснила категорійно-методологічне обґрунтування математичної культури юриста, визначила онтологічну структуру математичної культури юриста, провела гносеологічну аргументацію як основу математичної культури юриста та антропологічну вмотивованість математичного мислення у діяльності юриста

Третій розділ **«Праксеологічна аргументація у формуванні математичної культури юриста»** включає фундаменталізацію та інновацію формування математичної підготовки юриста у вищому навчальному закладі та праксеологію математизації формування культури юриста.

Завершується робота досить розгорнутими висновками, які випливають зі змісту роботи, є логічними, слугують віддзеркаленням основних результатів дисертаційної роботи.

Виходячи з аналізу основної частини дисертації, можемо дійти висновку, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

У дисертації М.І. Граб використала широке коло джерел та літератури, серед яких є джерела іноземною мовою. Застосування різнобічного комплексу джерел зумовило обґрунтованість висновків дисертації. Все це засвідчує високий науковий потенціал М.І. Граб, перспективність сформованої та застосованої автором міждисциплінарної методології та достовірність отриманих наукових висновків і результатів даного дисертаційного дослідження.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено у шести працях, одна з яких опублікована в іноземному науковому виданні, шість праць додатково відображають результати роботи.

Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам ДАК України та «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника». Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Основні положення дисертації широко апробовані на наукових конференціях

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації.

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України.

У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого М.І. Граб дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи:

1. На стор. 42 дисертації не повною мірою розкрито «вірогіднісну схему доказування» крізь призму діалогічного характеру взаємодії математики і права.

2. У підрозділі 2.1 дисертант проводячи широке дослідження категорій «культури», «математичної культури», «логічної культури» визначаючи авторське поняття «математичної культури юриста», однак не пов'язує її з іншими, уже встановленими видами культур юриста: з моральною, естетичною, правовою, професійною та іншими.

3. У дисертації автор ґрунтовно проаналізувала понятійно-категоріальний апарат, пов'язаний із поставленою науковою метою. Проте, вважаємо за потрібне вказати на той факт, що визначаючи авторське поняття математичної культури юриста через методологію і методику реалізації математики в юридичній діяльності, автору доцільно було б (стор. 8-9 дисертації), залучити до власного аналізу також таке поняття, як «методика». Аналіз та авторське тлумачення такого понять було б доцільним з огляду на постійну апеляцію автора до методології і методики, як основи об'єкту дослідження.

4. Пропозиції щодо комплексу математичної підготовки юристів у виші, а саме дисципліни: «Математичні методи дослідження правових явищ і процесів». доцільно було б більш детально аргументувати в самому тексті роботи (стор. 143 дисертації).

5. У дисертації зустрічаються русизми та інші орфографічні неточності. Природою цих вад, ймовірно, є застосування значної кількості російськомовних джерел, а також джерел інших іноземних джерел, що загалом є позитивним, завдяки чому і було досягнуто позитивний об'єктивний ефект дослідження – неупереджений аналіз.

Натомість, висловлені зауваження не ставлять під сумнів отримані наукові результати та повністю можуть бути виправленими у подальшій

науковій роботі дисертанта.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Рецензована дисертація містить раніше не захищені наукові положення та отримані особисто автором нові науково обґрунтовані результати у сфері філософсько-правової науки, які у сукупності розв'язують важливе наукове завдання. Дисертація має відповідну наукову цінність і позитивне значення для подальшого розвитку філософії права. Результати дослідження можуть бути використані у подальшій науково-дослідній роботі та навчальному процесі.

Отже, дисертація «Математична культура юриста: філософсько-правовий аспект» відповідає паспорту спеціальності: 12.00.12 – філософія права та «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Граб Марія Іванівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права.

Офіційний опонент:

Б.О. Чупринський

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального права і процесу
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

16 грудня 2016р.

Відділ ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету
"16" 12 2016р.
Чупринського Б.О.
Семфорук Л.С.